

здатних забезпечити своєчасну, скоординовану та гуманітарно орієнтовану відповідь на кризові виклики. Так, модернізація нормативно-правових актів, удосконалення фінансових інструментів і посилення координації між різними рівнями врядування дозволить ЄС більш ефективно протистояти майбутнім міграційним кризам. Такі перетворення сприятимуть внутрішній консолідації ЄС і зміцненню його позицій як відповідального та гуманітарно орієнтованого суб'єкта міжнародної політики.

Список використаних джерел

1. Peers S. EU Justice and Home Affairs Law. Oxford University Press, 2016.
2. Luangrath N., Turner C., Englebert J. The Regulatory Review. The Future of the European Union's Migration and Asylum System. URL: <https://www.theregreview.org/2024/02/03/saturday-seminar-the-future-of-the-european-unions-migration-and-asylum-system/> (дата звернення: 03.03.2025.)
3. Tsourdi E., De Bruycker P. Research Handbook on EU Migration and Asylum Law. Edward Elgar Publishing, 2022. 542 p.
4. Kraler A., Rogoz M. Irregular Migration in the European Union since the turn of the millennium – development, economic background and discourses. Database on Irregular Migration, Working paper 11/2011.

Юрковський Володимир

Здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри політології політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Олена Чальцева)
ORCID: 0009-0007-6121-9259

**АДАПТАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ЗАКОНОДАВЧОЇ, ВИКОНАВЧОЇ ТА
СУДОВОЇ ГІЛОК ВЛАДИ ВІДПОВІДНО ДО ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Війна в Україні, розв'язана російською федерацією у 2022 році, поставила політичну систему держави в умови безпрецедентного виклику. В умовах зовнішньої агресії перед політичними інститутами України постала надзвичайно складна задача: не тільки мобілізувати зусилля для оборони державності, а й забезпечити функціонування країни як правової держави – з

дотриманням принципу верховенства права, розподілу влади, демократичних процедур та захисту основоположних прав і свобод людини. Дане дослідження присвячене аналізу адаптації основних політичних інституцій законодавчої, виконавчої та судової гілок влади відповідно до принципів правової держави під час воєнного стану в Україні.

Термін «політичний інститут» позначає систему установ і організацій, що упорядковують політичні та інші суспільні відносини за допомогою матеріальних та ідеальних засобів і на основі певних норм. З огляду на це всі державні установи можна умовно поділити на дві категорії: перша включає державні організації та установи, тобто державу і владу в цілому; друга – інститути політичної участі, які забезпечують морально-етичний, політико-правовий і інструментальний зв'язок між державою і суспільством [1].

Разом із тим під час запровадження режиму воєнного стану усі політичні інститути зазнають серйозних викликів. Відповідно, особливого значення набуває діяльність інститутів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, які зобов'язані адаптувати механізми функціонування до умов воєнного стану, зберігаючи при цьому правову визначеність і стабільність.

Інституційно законодавча гілка влади, представлена Верховною Радою України, яка в умовах воєнного стану, введеного в дію у 2022 році, зберегла свою дієздатність та відіграє ключову роль у формальному забезпеченні функціонування правової держави, ухвалюючи закони, що регулюють оборонну політику, безпекові заходи, мобілізацію та соціальний захист громадян [2].

Важливою складовою діяльності Верховної Ради у воєнний період є прийняття законів, які стосуються прав людини. Відповідно до Конституції України, навіть в умовах воєнного стану забороняється обмеження таких прав, як право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, заборона катувань тощо. Разом із тим, нормами Основного закону України передбачено також і те, що Парламент може ухвалювати законодавчі акти, які регулюють питання обмеження окремих прав і свобод на період воєнного стану, зокрема свободи пересування, права на мирні зібрання та діяльності засобів масової інформації. Законодавча діяльність Верховної Ради України, окрім того, спрямована й на забезпечення інформаційної безпеки, боротьбу з пропагандою та захист державного суверенітету в інформаційному просторі.

Кабінет Міністрів України та урядові структури, у свою чергу, відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки та соціально-економічної стабільності країни під час війни. Від початку повномасштабного вторгнення росії

український уряд адаптував свою діяльність до нових умов, запроваджуючи кризові механізми управління, що охоплюють оборонну, економічну та соціальну політику.

Одним із головних завдань Уряду у сфері безпеки стало оперативне реагування на військові загрози, координація дій силових структур та запровадження необхідних правових механізмів для оборони. Уряд ухвалив низку рішень, спрямованих на посилення обороноздатності країни, серед яких фінансування сектору безпеки та оборони за рахунок внутрішніх податкових надходжень і міжнародної допомоги [3].

Крім безпекових заходів, Уряд також реалізує комплексну програму економічної стабілізації. Міністерством економіки України було розроблено стратегію підтримки малого та середнього бізнесу, що передбачає цифровізацію держпослуг та спрощення адміністративних процедур для підприємців [4]. Кабінет Міністрів України також визначив пріоритетними напрямками відновлення економічного зростання України залучення інвестицій, збільшення несировинного експорту та цифрову трансформацію економіки. У цьому ж контексті ухвалено Національну стратегію доходів до 2030 року, яка передбачає реформування податкової та митної системи відповідно до європейських стандартів. В урядовій ухвалі передбачено етапи та терміни підготовки Національної стратегії доходів, а також основні засади й завдання податкової політики в умовах воєнного часу і післявоєнного відновлення [5].

Одночасно, функціонування судової влади України в умовах війни з росією набуло особливої ваги для підтримки принципів правової держави. Фактично, у таких надзвичайних умовах, коли базові гарантії стабільного правового порядку опиняються під загрозою, саме судова система виступає ключовим механізмом захисту прав людини, забезпечення верховенства права, а також притягнення до відповідальності за воєнні злочини.

Судова влада зіткнулася з безпрецедентними труднощами, однак, як і інші гілки влади, змогла зберегти свою функціональність. Попри зруйновану інфраструктуру, релокацію великої кількості судів і ризики безпеки, система правосуддя продовжила розглядати справи, зокрема, щодо воєнних злочинів, порушень прав людини, майнових питань та злочинів проти державності. У фокусі також діяльність спеціалізованих антикорупційних органів – НАБУ, САП, ВАКС, які продовжили роботу і демонструють стійкість у боротьбі з системною корупцією.

Окремий вимір роботи судової системи становить захист соціальних

прав військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та цивільного населення. Значна кількість справ стосується саме невиплати грошового забезпечення, порушення прав при мобілізації, помилкового включення в реєстри або певної дискримінації у сфері соціального забезпечення. Для підвищення ефективності доступу до правосуддя держава розвиває цифрові сервіси, зокрема платформи «Армія+» та «Дія», що спрощують подання звернень і контроль за їх розглядом. Однак, ці інструменти ще не повністю відповідають потребам користувачів у кризових умовах, зокрема в зоні активних бойових дій.

Разом з тим, воєнний стан загострив і низку системних викликів, серед яких: посилення повноважень виконавчої гілки влади з ризиком надмірної централізації; ризики тиску на незалежність судової системи; обмеження окремих конституційних прав і свобод; зменшення прозорості та відкритості парламентських процедур; спроби послабити антикорупційні механізми через законодавчі ініціативи або кадрові призначення. Ці виклики беззаперечно вимагають постійного громадського та міжнародного контролю, політичної відповідальності й чіткої орієнтації на цінності правової держави.

Перспективи ж повоєнного відновлення України мають базуватися на зміцненні усіх без виключення політичних інституцій, відновленні ефективної роботи демократичних механізмів, формуванні довіри до влади з боку громадян, а також адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових напрямів має стати глибоке оновлення політичної культури, розвиток партисипативної демократії, посилення незалежності судової влади та безкомпромісна боротьба з корупцією на всіх рівнях.

Війна в Україні актуалізувала глибокі структурні проблеми у функціонуванні політичних інститутів, які мають ключове значення для забезпечення принципів правової держави. Незважаючи на збереження формальної інституційної дієздатності, фактичне функціонування багатьох елементів правової держави зазнало суттєвого навантаження й обмежень. Зростання повноважень виконавчої влади, загрози незалежності судової системи, обмеження прав і свобод громадян, а також виклики для прозорості та підзвітності політичних процесів – усе це вказує на серйозні ризики для збереження демократичних засад.

Досвід же воєнного стану в Україні засвідчив не лише адаптивність вказаних політичних інститутів, а й їхню вразливість перед надзвичайними обставинами. Отже, завданням повоєнного етапу має стати не просто

відновлення довоєнного функціонування, а й поглиблене переосмислення ролі та ефективності ключових інститутів. Формування правової держави в Україні залишається радше стратегічною метою, ніж досягнутим станом, а її реальне забезпечення вимагатиме послідовних і глибоких реформ у політичній, правовій і культурній площинах.

Список використаних джерел

1. Ханстантинов В. О. Політичні інститути і процеси: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 144с.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Голос України*. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.
3. Бюджет України під час війни: поточна ситуація, плани та прогнози на наступний рік. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3790784-budzet-ukraini-pid-cas-vijni-potocna-situacia-plani-ta-prognozi-na-nastupnij-rik.html> (дата звернення: 30.03.2025).
4. «Економічна політика України. Відновлення під час війни». Міністерство економіки розповіло про ключові проекти та пріоритети у роботі. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=8520d965-40e6-410f-9216-c5e34ffc4022&title=EkonomicznaPolitikaUkraini-VidnovlenniaPidChasViini> (дата звернення: 30.03.2025).
5. Національна стратегія доходів до 2030 року: схвалена розпорядж. Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. *Офіційний вісник України*. 2024. № 11. С. 722.

Кирилюк Яна

Здобувач другого рівня вищої освіти
кафедри політології політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Ірина Мацишина)

ФЕНОМЕН ВПЛИВУ КООПЕРАЦІЇ МЕДИЧНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЗДОРОВ'Я НА ЯКІСТЬ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Лабораторна діагностика виступає важливим складником сучасної медицини, оскільки вона сприяє своєчасному виявленню та моніторингу різних захворювань, а також покращує ефективність лікування. В Україні існує значний нереалізований попит на лабораторну діагностику, про що свідчать дані компанії Сінево, однієї з провідних приватних лабораторій.